HÜLYA AVTAN hulyavtan@gmail.com | Son Güncelleme: 12.02.2021 - 10:11

Dünya yabancı bir ülke midir?

Özgün fotogerçekçi görsel dille gerçekliği sorgulayan, detaylara yönelttiği dikkatli bakışıyla kendine has illüzyonlar yaratan Alman sanatçı Karin Kneffel, Dirimart'taki 'Haymatlos' başlıklı sergisinde baskı gördüğü Nazi Almanya'sından kaçarak Atatürk'ün davetiyle Türkiye'ye gelen mimar Bruno Taut gibi sürgünlere selam gönderiyor. Kneffel, "Bu dönemin Alman hatırlama kültüründe neden çok az yer kapladığını ve bir zamanlar Almanca konuşan sürgünlerin Türkiye'deki mimarlığa büyük etkisinin hâlâ önemli olup olmadığını sorguluyorum" diyor.

Eski Roma'da 'yurttaş' kavramının ilk çıkışından günümüze hukuksal, siyasi, kültürel bağlamlarda vatansızlar da hep olageldi. Bunun karşıtı olarak ortaya çıkan 'haymatlos' kelimesi ise 'vatansız, yurtsuz, uyruksuz' anlamlarını taşıyor. Sanat hayatı boyunca, yarattığı özgün fotogerçekçi görsel dille gerçekliği sorgulayan, detaylara yönelttiği dikkatli bakışıyla kendine has illüzyonlar yaratan Almanyalı sanatçı Karin Kneffel'in Dirimart'taki sergisi 'Haymatlos' tam da bu kelimenin ve anlamlarının peşinde bir sergi.

Sergi içindeki referanslarla beraber oldukça detaylı bir araştırma sürecini içeriyor. Nasıl bir hazırlık sürecinden geçti bu sergi?

Uzun bir hazırlık süreciydi ve elime şans geldi. 2013 yılında yaptığım bir tekne turu sırasında, Boğaziçi Köprüsü yakınlarında dik bir yamaçta Ortaköy'deyken biraz Japon görünümlü bir ev fark ettim ve ilgimi çekti. Alman mimar Bruno Taut'un son evi olduğunu öğrendikten sonra, bu konuda gerçekten daha fazla şey öğrenmek ve konuyu içeriden görmek istedim. Evin şu anki sahibinin bir arkadaşı olan birinin yanında oturduğum akşam yemeği tesadüfüne dek evi kafamdan çıkaramamıştım. 2018'de nihayet evi görmek için İstanbul'a uçtum. Araştırmam sonucunda, 1930'larda ülkenin yenilenmesi sırasında Mustafa Kemal Atatürk'ün planladığı üniversite reformu için Nazi Almanya'sından yüzlerce üst düzey bilim insanı ve akademisyeni Türkiye'ye davet ettiğinin farkına vardım. Atatürk, genç cumhuriyetin modernizasyonu için çalışırken onlara sığınma, hayatta kalma ve Nazi rejiminden kaçma şansı vermiş.

'Haymatlos' kavramı ile nasıl bir bağınız var?

Almanca 'heimatlos' kelimesinin Türkçede 'haymatlos' karşılığı olduğunu öğrendiğimde sergim için bir tür çalışma adı oldu. Kişisel ilgi alanım özellikle sanatçılar ve mimarlardı. Göçün sanata ne yaptığını, sanatsal çalışmayı nasıl etkilediğini ve sanatın düşünce özgürlüğünü hangi yönde değiştirdiğini bilmek istedim. Örneğin, 1920'li yıllarda Almanya'da avangardın tanınmış bir temsilcisi olan ve neredeyse 30 yıldır İstanbul'da yaşayan heykeltıraş Rudolf Belling'e karar verdim. Ardından, Bruno Taut tarafından İstanbul'a davet edilen ve 'Frankfurt Mutfağı' ile ünlenen Avusturyalı mimar ve direniş savaşçısı Margarethe Schütte Lihotzky için araştırma yaptım. Ve tabii ki 1933'te Almanya'dan ayrılan ve daha sonra İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde görev yapan büyük modern

mimar Bruno Taut, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi dahil olmak üzere birçok inşaat projesini hayata geçirdi ve şeref görevi verildi. Atatürk için katafalk tasarladı ve büyük itibarı sayesinde cenazesi İstanbul'da devlet töreniyle defnedildi.

Türkiye'den Almanya'ya göç bu serginin en önemli başlangıç noktalarından biri. Bu konuda sizin gözlemlediğiniz kritik şeyler neler?
Almanya ile Türkiye'yi yakından bağlayan ancak yine de Almanların kültürel hafızasına pek bağlı olmayan bu dönem beni ilgilendirdi. Kendi kendime bu dönemin Alman hatırlama kültüründe neden bu kadar az yer kapladığını ve diğer yandan bir zamanlar Almanca konuşan sürgünlerin Türkiye'deki mimarlığa büyük etkisinin hâlâ önemli olup olmadığını sorguluyorum.

Şu an iki farklı göçmen grubu var: İlki bir süredir zaten Almanya'da olan Türkiyeli göçmenler, ikincisi ise son yıllarda Almanya'ya yerleşenler. Bu iki grup arasında ne gibi farklar söz konusu?
İlk grup, 1960'larda Federal Almanya Cumhuriyeti tarafından işe alınan ve şimdi ikinci ve üçüncü kuşakta Alman veya Türk pasaportu ile Almanya'nın bir parçası olan göçmen işçiler ve ardından gelen akrabalarından oluşuyordu. 80'lerde Türkiye'den siyasi güdümlü bir göç hareketi vardı, siyasi zulüm gören insanlar Almanya'da sığınma talep etti. Bugün ise Türkiye'yi siyasi ve ekonomik nedenlerle terk eden ve burada yeni bir hayata başlamak isteyen çok sayıda iyi yetişmiş ve kendini adamış uzman, akademisyen ve biliminsanı Almanya'ya geliyor. Bana öyle geliyor ki köklü ve yeni Türklerin çok az temas noktası ve daha farklı bir yaşam tarzları var. Açık olan şu ki Türkiye bu beyin göçü nedeniyle kalifiye işçileri kaybediyor.

Şu an Almanya'dasınız, ancak serginiz Türkiye'de. Eserleriniz serginin ismiyle benzer bir kaderi paylaşıyor. Bu konuda siz nasıl hissediyorsunuz?
Öncelikle koronanın bu zor günlerinde İstanbul'a gidemediğim için hayal kırıklığına uğradım ve yalnızca resimlerimi göndermek zorunda kaldım. Ancak günümüzün dijital olanaklarıyla, sergi konseptini galerimle birlikte büyük bir mesafeden tartışabildim ve uyguladım. Şimdiye kadar memnun olduğumu düşünüyorum, bundan sonraki kısımda fotoğraflarım süreci kendi kendine yönetebilecek.

‘Haymatlos’ sergisini nasıl tarif edersiniz?

Beyaz duvarlar, 19 resim, çok büyükten çok küçüğe, hepsi tuval üzerine yağlıboya... Sergi kataloğunda yer alan Julia Voss’un yazısından bir alıntı: “Karin Kneffel’in ‘Haymatlos’ adlı resim serisi, hatırlamanın geçmişin yabancılığına nasıl nüfuz ettiği, onu dönüştürdüğü, izini bıraktığı ve bazı unsurları nasıl ekleyip çıkardığı hakkındadır.”

Serginin sorduğu soruyu size yöneltecek olursak... “Dünya yabancı bir ülke midir?”

Yabancı benimle uzaktan karşılaşırsa, oradayken bana tanıdık çevremde olduğundan daha az yabancıdır. Ve evet, dünya garip bir yer ve umarım öyle kalır, ki ben de şaşırmaya devam edebilirim.

Sizin ‘yurt’ tanımınız nedir?

Koşulsuz yaşayabileceğim bir aidiyet yeri. Aile, arkadaşlar, kültür ve dil de bunun parçası tabii.

Karantina süreci üretimlerinizi nasıl etkiledi? Ne gibi keşiflere vesile oldu bu süreç?

Karantina döneminde çalışma şeklim değişmedi. Çoğu zaman stüdyoda tek başıma fotoğraflarımı geliştiriyorum. Bunun için çok dinlenmeye ihtiyacım var ve neredeyse hiç dikkat dağıtıcı şey yoktu; seyahat yoktu, sanat fuarı veya sergiler yoktu, sadece ara sıra dijital toplantılar söz konusuydu. Uzun yürüyüşler de yapıldı. Yavaşlamak zorunda kalan bu süre zarfında her zamankinden daha fazla fotoğraf çektim. Ancak zaman zaman belli bir tedirginlik ve dehşet ortaya çıkmadı değil. İnsanlarla karşılaşmayı ve bu sosyal kültürü özlüyorum. Durumun kendi işlerimi nasıl etkileyeceğini ise henüz öngöremiyorum.

Karin Kneffel’in ‘Haymatlos’ başlıklı sergisi 19 Şubat’a kadar Dirimart Dolapdere’de.